

เรื่อง ตำนานท่อทองแดง

รายละเอียด

ในอดีตบรรพบุรุษของชุมชน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการน้ำ จึงได้คิดค้นวิธีการนำน้ำจากสายน้ำต่างๆเข้ามาสู่ชุมชน ชื่อ “ท่อทองแดง” หรือ “ท่อปู่พระยาร่วง” ถูกสร้างขึ้นโดยพระราชดำริของ พระร่วงเจ้า ตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่พอมาถึงสมัยอยุธยา ก็ถูกทอดทิ้งไม่ได้ใช้งาน และจมหายไปในจันทน์ ผู้อาวุโสของชุมชนเล่าว่า เรื่องท่อทองแดง นี้ถูกเล่าขานต่อกันมาว่า ถูกฝังไว้ใต้ดินคูเมืองกำแพงเพชรตั้งแต่สมัยเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงศรีอยุธยา ในขณะนั้นพม่าได้ยกทัพเข้ามาโจมตีกำแพงเพชรหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ จึงได้ล้อมเมืองไว้เพื่อให้คนในเมืองอดตาย แต่ชาวบ้านก็ได้อาศัยน้ำจากท่อทองแดงประทังชีวิต แต่ต่อมามีคนชื่อ “หมื่นแสน” เกิดคิดมักใหญ่ใฝ่สูง ทรยศบ้านเมืองนำเรื่อง “ท่อทองแดง” ไปบอกกับพม่า แม่ทัพพม่ารู้ดังนั้นจึงฆ่าหมื่นแสน แล้วนำศพไปใส่ไว้ในท่อทองแดงและปิดเสีย จนทำให้ชาวบ้านต้องอดอยากเพราะขาดน้ำจนเป็นผลให้พม่าเข้ายึดเมืองได้ในที่สุด

ใน พ.ศ. 2053 จึงได้มีการบูรณะ “ท่อทองแดง” ขึ้นอีกครั้ง ในสมัย พระยาศรีธรรมมาไตรราช เจ้าเมืองกำแพง

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เพชร ดังปรากฏในจารึกหลักที่ 13 ที่ฐานพระอิศวร เมื่อ เมืองกำแพงเพชรว่า “อึ่ง ท่อปุพระยาร่วง ทำเอาน้ำไป ถึงบางพานนั้นก็ถมหายสิ้น และเขาย่อมทำนาทางฟ้า และหาที่นั้นพบ กระทั่งท่อเอาน้ำเข้ามาเลี้ยงนา ให้เป็น นาเหมือนนาฝาย มิได้เป็นนาทางฟ้า.....”

ต่อมา พ.ศ. 2521 ขณะที่กรมชลประทานกำลังก่อสร้างอาคารรับน้ำจากแม่น้ำปิง บริเวณเขตตำบลหนองปลิง และทำการตรวจสอบแนวทางของท่อปุพญาร่วง ตามโครงการพระราชดำริ จนพบท่อไม้สักจมอยู่กับแม่น้ำปิง สภาพเป็นท่อนขุ่นขนาดใหญ่ รัศมีเป็นช่วงๆด้วยเส้นทองแดงเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 70 เซนติเมตร ยาว 4. 27 เมตร แบบท่อคอนกรีตยาวประมาณ 4 เมตร แต่ละซีกยาว 60 เซนติเมตรเศษ มี 4 ส่วนประกอบเข้าด้วยกัน เป็นท่อรวมแล้วยาวประมาณ 1.20-1.50 เมตร ฝังรอดเข้าไปยังคลองวังพาน เพื่อเป็นทางผ่านของน้ำไปเลี้ยง ผู้คนในเมืองบางพานในอดีต โดยชุมชนมีเรื่องเล่าต่อกันมาถึงความอัศจรรย์ของ “ท่อทองแดง” นี้ว่า ในขณะที่ พบ ได้เกิดพายุใหญ่พัดกระหน่ำลงมา จนคนขับรถแมคโครต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวเจตนาพายุจึงสงบลงและ ชนย้ายได้

มีข้อความจารึกไว้ที่ฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชรว่า “...อึ่งท่อปุพญาร่วงทำเอาน้ำไปถึงบางพานนั้น ก็ถม หายสิ้น และเขาย่อมทำนาทางฟ้า และหาที่นั้นพบกระทำท่อเอาน้ำเข้าไปเลี้ยงนา ให้เป็นนาเหมือนนาฝายมิได้ เป็นทางฟ้า...” ถ้อยคำจารึกดังกล่าว จารึกไว้เมื่อปี พ.ศ. 2053 เป็นหลักฐานว่า ท่อทองแดงนี้ น่าจะสร้างมาตั้งแต่ สมัยพระร่วง แต่มาถูกถมหายไปโดยสมัยอยุธยาตอนต้น ก่อนที่จะถูกบูรณะใหม่และจารึกไว้ที่ฐานพระอิศวรในปี 2053 ชาวชุมชนเชื่อว่า ท่อทองแดง คือทางน้ำที่หล่อเลี้ยงไร่นาทั้งจังหวัดกำแพงเพชร มีเรื่องเล่าขานต่อมาโดย นายพรชัย มหัทธนะสิน หัวหน้าโครงการท่อทองแดงว่า เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2521 ซึ่งในขณะนั้น ภาครัฐ ต้องการขุดค้นเพื่อสำรวจท่อทองแดง แต่ขณะที่กำลังขุด ได้เกิดพายุใหญ่ นายช่างจึงไม่กล้ายกท่อขึ้นมา แต่หลังจากทำพิธีขอขมาแล้ว ฝนฟ้าคะนองจึงหายไป และเมื่อขุดค้นท่อดังกล่าว ก็พบว่า ท่อไม่ได้ทำจากทองแดง แต่ เป็นท่อไม้สักยาวประมาณ 4 เมตร มีทั้งหมด 4 ชั้น นำมาประกบกัน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 70 เซนติเมตร เป็นทางน้ำไหล อายุมากกว่า 700 ปี ที่ลำเลียงน้ำเข้ามาเลี้ยงเมืองต่างๆ ในอาณาจักรกำแพงเพชรโบราณ

คำสำคัญ : ท่อทองแดง

ที่มา : พิสุทธิ บุษยพรรณพงศ์ และคณะ. (2547). ถิ่นฐานพรานกระต่าย : ข้อมูลประวัติศาสตร์เมือง พรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: สภาวัฒนธรรมอำเภอพราน กระต่าย.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2018-03-13

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=633&code_db=610006&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology